

4154

14 E x 11.8

Bibliotheca Graeco Catholicae

Ecclesiae Cathedralis

Premisliensis.

Auctissimo ac Reverendissi-
mo Domino Domino

Srigurski

Episcopo nominato in

Przemysl Galicia

Vienna Dicedit x¹⁰⁰⁰

Jul. 1878 Gratulatus

autos.

1000

1000

ORATIO ACADEMICA
DE
RATIONALISMO⁴¹⁵⁴
THEOLOGICO
CATHOLICAE, EVANGELICAE
ET
REFORMATAE
ECCLESII
PARITER ADVERSANTE,
NON NISI UNA ET VERA DIVINITUS
CONSTITUTA CREDENDI REGULA
ELIMINANDO.

VINDOBONAE PRIDIE NONAS NOVEMBRIS
MDCCCXVII

VIENNAE, 1818.
APUD JOSEPHUM GEISTINGER,

Hujusmodi volebam libros vel sexcentos scribi contra — — — qui rem illustrant, non excitant tumultum.

D. Erasmus epist. I. t. I.

Sancti Spiritus lumina, A. A ! majorum nostrorum piam secuti observantiam, imploravimus, felix studiorum auspicium laetumque successum denuo precati; boni faxint superi ! — Altera hujus diei , quam divinis officiis primigenia majorum nostrorum consuetudo jungit, ex hoc amplissimo loco dicendi provincia , in me est devoluta. — Deum oro, ut digna tanta omnium scientiarum et artium universitate , digna tanto virorum illustrissimorum consessu, digna tanto, cui me imprimis debeo, collegio sodalium oratio contingat! Oportunum equidem praefandi argumentum in hac literarum palestra nemini deesse potest. Istud autem ceteris anteferendum esse duxi, quod et memoratu dignissima labentis temporis momenta tangit, et quod forte multi a theologo homine non nihil enodatum cupiunt. Agitur profecto im Praesentiarum de gravissimis rei christianaे negotiis, de componendis uniendis ecclesiis ab origine sibi invicem contravenientibus. Gratulaadumne orbi exinde litte-

rario et christiano, an vero quidpiam timendum sit? Numen noverit providum! Mortalium sane non est, casuum mundanorum definire vel vaticinari eventum.

Juvat tamen ex superioris aetatis memoria sub trutinam vocare ea, quae praesenti rerum conditioni initium dederunt; nec non nostra multis modis concernunt. — Elapsis abhinc quinquaginta oppido annis apud nonnullos Augustanae et reformatae ecclesiarum theologos inaudita prioribus opinio percrebuit: *christianam religionem indies emendari ceu reformari et posse et debere, pro nativa evangelicae religionis indole ac libertate.* Quod cum plerique moderatores scholarum, quae reformationis sec. XVI. coepiae nomina ferunt, subinde palam profiterentur, factum est, ut missis tandem supernaturalis fidei capitibus, nuda Rationalismi placita, vulgaribus utor verbis, subrogarent, causati, nullam propterea mutationem circa indolem fidei suae fieri *). De

---

*) Spittler Grundrisß der Geschichte d. Kirche fortgesetzt von G. J. Planck. Götting. 1812.
— De Wette Bibl. Dogm. 20 — 22.
Fr. Koppens Darstellung der Philos. 195. f.

cujus rei mira vicissitudine quo magis rectum feramus judicium, mede amurque ocyus malorum contagioni avitae omnium christianorum fidei interitum minanti, ad *origines, naturam et principium credendi evangelicae ecclesiae nobis recurrendum est.* Quod tum plane rite me facturum confido, *si quae justa, quae forte spuria teneant antiquioris et recentioris sententiae patroni per ordinem digessero, absque partium studio, absque omni labore, ut candidum animum decet, fraterna charitate, placidaeque pacis amore comitibus.* Quo quidem argumenti genere, quemadmodum spero, efficiam, ut quasi per contraria juxta se posita magnopere illucescat et ecclesiae et theologiae catholicae regula credendi cum antiquitate primaeva, tum stabili firmitate longe praeclarissima, regia, divina.

I.

Quodsi redivivus terrestria inviseret Martinus Lutherus, eorumque, qui suo hodie dum nomine gloriantur, verba perciperet auribus, quam non acerrime, more suo, conquaereretur: „Christi optimi servatoris fidem pessum dari, ac subdole exscindi, ip-

„suis met dominici sanguinis ac mortis di-
 „vinum pretium ignorari ac vilipendi, in-
 „tensissimos virium suarum labores nefanda
 „hominum levitate omni jam nunc carere fru-
 „ctu. Multos tuli dum viverem, meorum ad-
 „versariorum accusations, acerbas pas-
 „sus sum injurias, pergeret, ab iisdem
 „ipsis, qui me potissimum duce uteban-
 „tur, nova et inaudita in Christi eccle-
 „sia moliendi plurimas tandem post fata su-
 „stinui hinc atque illinc criminationes. Mal-
 „lem tamen has non minus ac illas molestias
 „perferre, quam quae est modernorum, *Neo-*
 „*logos puto*, doctorum intolerabilis perversi-
 „tas, nescio qua fronte adserentium: chri-
 „stianam religionem indies emendari et ad
 „majorem perfectionem non in dissentium
 „duntaxat animis *) quam potius in sua ip-
 „suis substantia evehi posse, aut, si fateri
 „velint, quod sentiunt, humanae rationis in-
 „ter cancellos constringi debere.**) Addunt
 „proh dolor, nefasta id genus molimina, ve-

*) Perfectio subjectiva et objectiva.
Instit. theol. christ. Dogm. I. A. L. Wegscheider. Hallae 1815. §. 27.

**) Wegscheider Inst. theol. Dogm. Hallae 1815. praef. IX. §. 27.

„ram Protestantismi indolem sapere, nec id.
 „circo ecclesiam evangelicam inconstantiae
 „vitium incursuram, etsi faciem a primae-
 „va sua institutione prorsus alienam induisse
 „consiciatur. Eo protervitatis veniunt, ut
 „dicant, hancce rei christiana metamorpho-
 „sim Christi, Apostolorum, S. scripturae sen-
 „tentiis conformiter deduci, quo fieret, ut
 „nova quadam luce collustretur et homini-
 „bus cultioribus intimaque artium et litera-
 „rum cognitione imbutis denuo commendetur
 „christiana religio. Quibus convitiis tam pro-
 „pudiosis non vereris abortiva, ingrata pro-
 „genies! prorumperet iratus parens, ossa ci-
 „neresque meos infestare, quo loco et tem-
 „pore secularis nominis mei memoria tertio
 „tibi celebranda instat.”

Martini Islebiensis causam adversus hu-
 jusmodi novatores defendere, eumque ab ea,
 quam aegerime ferret, macula purgare, ut
 haud difficile factu est theologicarum litte-
 rarum cuique perito, ita plane pium officium,
 quo tum in veritatem, tum in vita functos
 trahimur, postulat, quo licet modo vindicias
 agamus hominis quamvis e castris olim no-
 stris diffugientis. Dum adhucdum juvenis

Lutherus intra coenobii moenia lateret, anxiisque saepenumero conscientiae stimulis agitaretur, seniculo sacerdote blandius adhortante, omnem fiduciam in Christi merita conjiceret, memor verborum: credo in remissionem peccatorum *) subito vel sensim anima ejus non solum ad placidam serenitatem rediit, sed et ardentissimo annisu incenditur, ut idem, quo ipse recreatus est, suavissimum solatium cunctis Christi cultoribus communefaceret. Quam ob rem diu antequam indulgentias aggrederetur, quoties licuit, obvios quosque obtestatus est: ut omni posito timore de redemptoris misericordia sese certiores crederent, ejusdemque justitiae participes; sorte donari fidelibus Christi meritum, derogare crucis sacrificio, insuper addidit, qui se voluntatis propriae motu, gratia Dei licet cooperante, quidpiam promereri posse arbitraretur, supervacanea esse opera quaevis meritoria, liberum arbitrium consequendae saluti prorsus ineptum: ac

---

*) Sekendorf comm. Hist. apol. de Luther. p. 19. 24.— Plant Geschichte des Luthertums. I. Th. 8. 60.— Fehler Ansichten v. Rel. und Kirchthum. III. Th. S. 45.

servum existere. — Unde illud tantopere decentatum axioma enixus est: *sola fides justificat* *) quod profecto novae evangelicae reformationis veluti caput habebatur praecipuum ac causa princeps discessionis a catholica ecclesia, omnino necessaria, praeeunte Luthero, Zwinglio, Melanchtone, Calvinio iterum iterumque contestantibus. **)

Hinc veram Protestantismi indolem universam repetant, velim, qui illius imaginem efformare non spuriam pertentaverint; hinc qua fide tenebantur viri mox citati, Rationalismi vel Supernaturalismi, discite aequi justique consules, hinc primum est colligere, quam remotissima illorum virorum fuerit voluntas ab illaetabili hujus aetatis genio, id omne, quod supra humani intellectus captum est, tacita quasi manu, et sub pietatis specie summa evangelicae Protestantium re-

*) Mart. Luth. concio ad popul. Dom. Dones
venerit.

**) Conf. Aug. art. VI. Apol. p. 67. Art.
Smalc. Inst. christ. Relig. a Joan. Cal-
vino. Per Edm. Brennium Antw. 1582. Ge-
rardi Loc. th. VII. VIII. XVIII. Pflanz
Gesch. des bibl. Prot. Lehrbegriff. Gerardi
Loc. theol. VII. VIII. XVIII.

Iigionis capita delendi. Omnia potius, amabo, Lutheranae theologiae, reformataeque Genevensium scholae affingere poterunt, quam quod Christi fidem nec non s. codicis eracula ad infirmae nostrae rationis amussim exigere praesumpsissent. — Nemo unquam magis virium humanarum tenuitatem agnoscisse, nemo humanum sensum in sacris Christianorum mysteriis longius abesse jussit, quam Wittenbergensis doctor, nemo sane testatius aperuit, absque superno lumine sine auxilio natura longe superiori, nihil salvare scire, nihil credere, nihil sperare ac diligere posse hominem. Haec evangelicae ecclesiae, ut voluit adpellari, initia, hinc natales, haec natura illius neque furca neque ullis argutiis expellenda. Tantum abest, ut recentiorum opinionibus aut favissem, aut praelusisse dicantur sec. XVI. reformatores, ut magis supra, quam aequum est, christianae doctrinae *indolem et substantiam* extulerint. Deprimebant enim omnes humanos conatus, atque ita deprimebant, ut vix non liberum voluntatis arbitrium e medio tollere viderentur. Quum contra catholica fides non nihil et nostrae voluntati ad dignos poeni-

tentiae, a Deo quidem excitatae fructus faciendos tribuat *) juxta illud: *ego et gratia Dei mecum.* I. Cor. XV. — —

Philippus Melanchton aliique moderatoris ingenii doctores, quum praedicationis suae exordium variis commotionibus, turbis ac facinoribus foedari conspicerent, dolerentque maximopere, humana non minus ac divina jura misceri, negligi morum leges, omnemque ordinem dilacerari, ubiubi novum evangelium invalesceret, in ea jamjam cogitatione fuerunt, *Lutheri* et *Carlstadii* consortio nuntium mittendi. Unus eos iste, quem supra memoravimus, doctrinae articulus *de sola fide justificante* retinuit, quo minus *Desiderii Erasmi*, *Elenbogii*, *Fabri*, *Friderici Nauseae* hujatis praesulis, saniora consilia sequerentur, in sinum catholicae ecclesiae redeundi. Unus inquam idem ille fidei articulus tanti videbatur reformationis autoribus, ut dissolutissimam vitae licetiam, bellorum internecinas clades, queis tunc ingemuit Germania, damna quaevis abunde resarcinasse existimarent, majorem-

---

*) Con. Trid. Sess. XIV. 8,

que malis simul irruptentibus utilitatem eo
beneficio allatam esse , quam si perpetuo si-
lentio premeretur id genus monitum. *) Ita-
que Protestantismi *origo* , *fundamentum* , *in-*
doles et natura toto coelo ab ea philosophan-
di ratione divergunt , quae hodie apud ple-
rosque evangelicae ecclesiae theologos obti-
net.**) Sublimiorem plane Supernaturalismum
amplexus est Lutherus , quo vivebat move-
baturque , ac quidem catholica fides praeci-
pit , adeo , ut magis evangelico - protestan-
tiae doctrinae de *justificatione Rationalis-
mus* , quem tantopere jactant , contrarius
esse probetur , quam catholico dogmati.

At vero ne oppido nimium me dixisse
putetis A. A.! Augustanae et Helveticae con-
fessionis symbolicos , precor , libros volanti
saltim oculo perlustretis. Etiamsi enim ejus-
modi tabulae ab ipso reformationis saepe-
dictae exordio mutationem aliquam subiis-
sent , id tamen cautum atque perpetuo inte-
gerrime conservatum voluerunt antesignani ,

*) Melanchton ep. V. ad Erasm.

**) Dr. Volk m. Reinhard eadem palam
adseruit , suosque arguit a fide majorum defec-
tionis. Am Gedächtnistage der Kirchenverbes-
setzung 30. Okt. 1800.

ne quisquam adimere audeat, quod ad in-
dolem rei et substantiam spectat, et quo-
pereunte, causa factae scissionis imo ipsa-
res pereat, necesse est, — Utraque comple-
ctitur apostolicae traditionis syllabum: vete-
rem peccato corruptum hominem exuendum,
mundandumque Christi sanguine, et in novam
creaturam, quae secundum Dei imaginem
condita est, regenerandum divina interiori
continuo gratia i. e. supernaturali ope ac de-
mum sacramentorum $\mu\nu\zeta\epsilon\rho\iota\sigma$ nutritum ad
vitam perducendum esse aeternam. Haec sa-
ne primigenia Wittenbergensium, Tigurino-
rum ac Batavorum fides, cuius si vel unum
apicem praeteriveris, totius compaginis strues
praeeeps agitur, veteri nec secus novissima
philosophia suffragente: *cessante causa ces-
sat effectus, pereunte rei natura, res ipsa
perit.* — —

Quantopere *Luthero*, *Oecolampadio*,
Brentio, *Bezae* cordi fuerit Christi religio
supernaturalis cum quoad ejusdem originem,
tum quoad substantiam publica litterarum
monumenta dilucide produnt. Unum omnium
loco audivisse juvat reformationis principem:
„salutem hominum, scribit, non bonis acti-

„bus parari sed ex sanguine et morte Christi
 „profluere ac scaturire. Ita Deum tibi proprium
 „esse, memineris, ut filium suum uni-
 „genitum protege, ex utero matris peccatore,
 „tradat, unde necesse est, cor tuum dulce-
 „scere et vicissim ita adfici, ut Deum dili-
 „gas.“ *) Quo ardore idem ille *Osiandri*,
Zwinglii, *Flacci Illirici*, *Buceri* doctrinam
 represserit, quave severitate *Calvinus* in
Serveti errores animadverterit, neminem la-
 tere arbitror; horum nimirum virorum stu-
 dium fuisse fertur, non nulla christianaे re-
 ligionis dogmata emollire, quo pronior suum
 nostra ratio eis obsequium praestaret. Factis
 dictisque accedunt catechismi *Wittenbergae*
 sec. XVI. *Lipsiae*, *Norimbergae*, *Genevæ*,
Amstelodami, *Heidelbergae* etc. editi, revi-
 si, saepiusque recusi. **) His jungite, si lu-
 bet, publica colloquia, apologias, contro-
 versias, vasta denique eruditorum volumi-
 na. *J. Chemnitii*, *Musaei*, *Gerardi*, *Hugo-*
nis Grotii, *Grabii Cavei*, *Moshemii* etc. qui-

*) Mart. Luth. de bonis oper. I. p̄aecept.
 Basil. 1525; item Sermo de Eucharistia, Ha-
 gen. 1527.

**) Jac. Guil. Feuerlini Bibl. symb. Norimbergae
 1768.

bus omnibus religioni fuit, fundatorum suorum fidem quam accuratissime delineare. Delineabant autem tali modo, ut facile quis intelligat et mentem eorum et doctrinam, quae ducentis annis et amplius propugnata est, *Rationalistarum* agminibus e regione stetisse. *)

Testes quoque nobis sunt *Faustus* et *Laelius Socinus*, qui cum difficile^s quaspiam theologiae quaestiones laxius explanare, ac philosophiae terminis circumscribere niterentur, usque adeo Protestantium doctorum sibi invidiam contraxerunt, ut relicto patrio solo dissitas Poloniarum et Transsylvaniae terras, abdita loca flebili migrandi beneficio adire cogerentur, quotquot de ss. Trinitate, de divinitate Christi justo minus sentirent. **) Timebant nempe corporis evangelici statores, ne forte horum hominum consortio rectior popularium suorum fides corrumperetur. Dicendum igitur est, aut non satis perspectam tunc temporis fuisse summis principibus Protestantismi indolem, quod absit! aut prae-

*) Volkm. Reinhard, *Rede am 30. Oft.* 1805.
Dresden.

**) Gatech, Racov. Lips, 1719.

ter fas exilio multatas fuisse tot bonaे fru-
gis familias. Viderint, ne impingant novi
commatis defensores! ! —

S. R. I. dum stetit, quae trium, commi-
tiis monasteriensibus, receptorum religionum
indoles seu natura sit, abs dubio cognovit.
Tales autem e gremio suo ejiciendos esse
duxit, vel saltim a munere docendi removen-
dos, qui vel divinae scripturae autoritati
obstreperent, vel unum vel alterum fidei
evangelicae articulum obliterate conarentur.
Plurima exempla huc referre supersedemus.
Norunt plerique *Barnefeldum* septuagenario
majorem capite plexum, *Ledenbergium* car-
ceris squalore consumptum fuisse, *H. Gro-
tium* non nisi uxoris arte discrimen evasis-
se *) quod minus recte de trinitate et redem-
ptione per Christum parta scripsisse diceren-
tur. Imo verò nostra adhuc aetate *Carolus
Fried. Barth. et Joan. Salom. Semlerus* non
vulgaris eruditionis duumviri ab augustis-
simo Romanorum Imperatore Josepho II. ob

*) Acta et scripta synodalia Dordrac. Remon-
strant. Hederwicci 1620. Cl. Christ. de Einem,
Kirchengeschichte des 18. Jahrh. III. Band.
S. 598.

defectionem ab evangelica doctrina loco et
munere ammoti sunt. *) An id queso, a
magistratibus mansuetioris aevi postulatum,
an a Caesare erga alia sentientes mitissimo
factum, nisi animam tetigissent intimasque
medullas ceu evangelicae fidei indolem lae-
sissent ausib[us] iniquis?

Patet igitur manifesto, ad usque hujus
seculi exordium in ecclesiis Protestantium
et scholis, quoad maximam partem creditum
traditumve fuisse, Christi fidem humanae ra-
tionis cognitione longe superiorem ac amplio-
rem esse, confractas crimine vires benignis-
simi mediatoris interventu et restaurari in
mortalibus et jugiter erigi coelesti auxilio,
Jesum crucifixum verum Dominum, verum-
que esse Deum, omnem nostram intelligen-
tiam subdi debere obsequio fidei, quae su-
pra ipsius captum est, hanc solum opacas
terrestris conversationis semitas illustrare at-
que nutantium pedum vestigia stabilire fir-
miter. Nefas, detestabile nefas esse duxer-
unt majores, quibus *Lutherus*, *Calvinus*, alii-

*) Allgm. Biblioth. der deutsch. Theol. Litter.
3. B. 20. Th. S. 456. Christ. Einem Kir-
chengesch. des 18. Jahrh. III, B. S. 343.

que in amoribus fuerunt, antiquam evange-
lii fidem immutare, ceu magis indies magis-
que attenuare, ut tandem aliquando reve-
latae, quam positivam dicunt, religionis
summa emuncta dispareat. Disparuit eheu
pededentim non in privatis tantum conven-
tibus, sed in publicis plurimorum suggestis.*)
Veri nominis Protestantium religio in omnibus
quod ad formam, in multis quod ad materiam
spectat, Deum sui auctorem non mediante
humano intellectu, sed Spiritu sancto revelan-
te agnoscit et veneratur. Divinae lubenter
cedit autoritati modo intelligat, etiamsi non
penitus comprehendat effata Numinis eccle-
sia Lutherana et reformata; secus ac coe-
tus modernorum (quibus idem cetera nomen
placet) suum ipsorum ingenium, si non om-
nino autorem, saltim praceptorum ac judi-
cem supremum credendi agendive rectorem
fidei adserentium.

Quam ob rem nolite recens natam sive
theologiam sive religionem, viri litterati!
filiam nuncupare illius, quae sub Maximilia-

---

*) Schott, Ansichten über das Verhältniß des Rationalismus zum Supernaturalismus II. Bd.
I. St. Seite 81.

no I. Carolo V. et Leone X. ortum habuit. Non enim solum difformis est huic parenti, ut solet magno temporis intervallo vel parumper augeri vel minui viribus rerum natura, sed toto coelo diversa, genere et specie. — Cavesis, ne forte tiliam dixeris abietis matrem *) — Talia mihi videntur opponere Reformatorum manes diu dormientes, et jure quidem optimo. — Attamen auditatur et alterius partis argumentum neque leve fortassis, neque noviter inventum. Dicimus, quae res sit, causam tantopere inter se pugnantium aequa lance ponderantes, differe priscorum fidem a recentiorum Protestantium bene multorum disciplina, *indole* nimirum sive *natura*, minime vero gentium *principio credendi*, quod *solam scripturam sacram esse*, uno ore tuentur primi et novissimi **).

*) D. H. G. Zeschwitz, Briefe veranlaßt durch Reinhard's Geständnisse. L. 1811.

**) Conf. Aug. II. Marcheineke Inst. sym. §. 3. Wegscheider l.c. §. 38. Form. Concord. Epitome.

II.

Quanti ss. litterarum paginas catholicis
orbis faciat, luculenter aperuit Tridentina
synodus: „Deum esse hujus operis autorem,
nec quidquam fallax aut tardum hominis in-
genium, Spiritu sancto dictante sacros con-
ditos fuisse codices, nullo plane errore, nul-
la macula, nullis humanis affectibus langui-
dos, legem Domini suavem, sapientiam
praestantem parvulis, praceptum lucidum,
illuminans mentis nostrae oculos, verbum
fructibus, pace, gratia et veritate confer-
tum” *) Haec tamen sacrarum litterarum ex-
istimatio utut praecellens persuadere tamen
nemini nostrum potuit, easdem unicum de-
libandae demonstrandaeve *fidei fontem*, mi-
nus vero *originariam absolutamque credendi*
regulam esse, ceu *principium in se et per se*
tam perspicuum, tam late patens, ita unum
ut operaे pretium non sit, de magisterio co-
gitare rectum verborum sensum interprete,
et quod alia providentia depositum est,

*) Psal. 118. v. 5. Matth. XIII. 2. 3. Marc. IV.
20. Luc. VIII. 15. Joan. V. 39. Rom. X. 8.
Col. V. 1.

prono alveo suppeditante. Viguit atque munere suo functa est hujuscemodi autoritas a primaevis ecclesiae temporibus, quae cum diuinatus fundata cerneretur, quidquid circa fidem controversum est, ad suum forum vocavit, definivitque irrefragabili sententia. Historiae ecclesiasticae gnaros latere non potest, proceres reformationis saepius dictae, postquam novitatis in castissimo religionis negotio accusati essent, nescii, quid subito responderent, primos omnium fuisse, qui *solan scripturam sacram* principium adeoque judicem controversiarum fidei unicum et solum celebrarunt. Cum enim catholici doctores urgerent, ut doctrinae sibi hucusque prorsus ignotae S. S. Patrum traditioni adversantis rationem exponerent, ad sacras litteras, et ad fidem majorum, quam obscuratam fuisse dictitarunt, adpellant. Instantibus vero nostris et sexcenta venerandae antiquitatis monumenta in medium proponentibus, quibus confici nova doctrina videbatur, his aliisque omnibus repudiatis *a sola demum s. scritura* standum esse conclamatum est, *quid et quid non in divinis libris coniineatur?* — Patuit inde, infausto

sane tentamine, latissimus opinandi campus
et contendendi inextricabilis nodus. —

Non defuerunt quidem catholicae eccliae surculi, ss. litterarum studiis ad prime exercitati, quibus facilis labor erat, cum novatoribus fortitudine non impari digladiandi; avitam doctrinam tuendi, et objecta refutandi, *Erasmus disertus, cultissimus Sadoletus, dexterimus Matthaeus Langius J. Faber Episc. Vienn. Eckius acer et expeditus, Georgius Stengelius Vindelicorum decus, Rupertus a Mosham, Parisienses, Colonenses* aliique bene multi. *) Accidit, ut majori iudustria quam unquam antea, sacris paginae pervolvendis incumberent, sua singuli dogmata inde depromturi, crevit libellorum ingens utrinque numerus, quorum si unum alterumve evolvas, an concitati fervoris solertia, an vero componendis litibus ineptas conatus magis mireris, anceps haerebis. Percontari potuissent nostri, nisi incredibilis quaedam eos tenuisset s. codicis observan-

---

*) Clem. Senderi de ortu et progressu haeresum. Ingolstadii 1654. Faberi opus. Coloniae 1524. Romae 1569. Cochlaeus in vita M. Lutheri.

tia, qua de re Lucae et Marci evangelia inter divina volumina collocarent? quin item *Hernae, Clementis Romani, Ignatii et Polycarpi* opera? Non minus hi ac illi Apostolorum necessitudine et frequentissima conversatione instructi, libros conscripserunt viri omni sanctitate conspicui, sanguine fuso fidem firmarunt. Unde, amabo, quae veri nominis scriptura novi foederis salutari possit, didicerunt homines? Historiae documenta pauca supersunt, nec nisi talia, quae quidem primorum fidelium maximam istorum scriptorum existimationem produnt, non item id, unde nata apud illos fuerit tam pia opinio, quod nostra praeprimis interest novisse? nisi enim auctoritate indubitata, quin imo divina niteretur fides, qualis illa fuit penes antiqui testamenti libros, anceps esset et incerta, quae de novi foederis volumine habetur censura. Seriem eorum texuit, dicitis, *Clemens Alexandrinus* eximiae probitatis et ingenii scriptor, libros divinitus inspiratos esse testatus. Jungite huic, si lubet, *Cajum, Irenaeum, Tertullianum, Origenem* aliquosque. Quodnam rei tam insolitae adducunt vadimonium? Nullum plane, praeterquam

majorum traditionem et ejus ecclesiae testificationem, quae circa dicta et facta supremi Numinis i. e. circa munera desuper collata humano generi, nullatenus potest adulterari *). Piguit optimos parentes ss. Litterarum origines aliunde repetere, quam ab autoritate divinitus constituta; necque in mentem venit eorum, verba II. Petr. I. 20. II. Tim. III. 16. citare, quibus posterior aetas usa vel potius abusa est ad divinam N. T. inspirationem demonstrandam. Vetus enim, ut patet legentibus, non novum testamentum ibidem celebrarunt sancti Apostoli. **)

Ponamus tamen, quod nemini hucusque integrum fuit evincere, virorum saltim doctorum peritia divinam N. T. inspirationem vel plenam in lucem produci posse, vel satis jam probatam fuisse, an idcirco statuendum esse arbitramini, finem sacris paginae hunc dedisse superos, ut regulam fidei scriptis consignatam prae manibus habeamus? libros symbolicos, receptaculum quodpiam

*) Ign. Ep. ad Smyr. c. VIII.

**) Vid. Critici sacri Amstel. Tom. VII. et VIII. Wetstenii comment. l. c.

divinae legis , catechismum ceu corpus doctrinae christianaæ elementa complectens ? Ubinam Servator scriptum se evangelium largiturum aut promisit aut ad suorum aliquando discipulorum lucubrationes omnem fidem concinnandam esse p̄aecepit ? — Qui- nam Apostolorum syllabum exarasse credendorum memoratur ? Proferant , si quae suppetant testimonia , non vaga vel fucata . Suspicundumne est , ecclesiam nullis locorum temporumque limitibus circumscriptam cujusdam codicis ut ut sacerrimi beneficio latius propagari ac diu conservari posse ? — De interiori fanaticorum lumine , quo p̄a- cise indigerent antiquorum et sublimium voluminum lectores , vel mentionem facere taedet . Opinionum illuc ebullientium por- tenta sermone clarius loquuntur . — Versarunt sacras litteras novi praincipue foederis diur- nis , versarunt nocturnis manibus , inquiunt , rei christianaæ statores florentissimo aevo . Ita profecto , et ut legant , et frequentissime relegant Dei eloquia ii , quibus facultas atque otium est , enixe precamur ! sed ea mentis p̄aeparatione legant , quae divi Pauli con- cordat voluntati , ut per patientiam et con-

solationem scripturarum spēm habeamus.
 Rom. XV. 4. Volupte legentibus maximeque proficuum est, vidisse, religionem a patribus acceptam divini non raro verbi suffragio muniri, eandemque sacris scriptoribus de Christo, de institutis evangelicis fidem modo omni ex parte, modo magis, minus expressam, modo levi brachio tactam, modo per transennam non nisi una alterave voce relatam fuisse, quam plenissimam aliunde cognoverunt. Jucunda et saluberrima perpetuo sunt populis christianis coelestia SS. litterarum libamina, quorum recitatione nobis quoque posteris licuit Christum Dominum auribus et oculis percipere verba facientem, vitae sanctissimae pervolvere actus, mirari prodigia, exempla pietatis imitari, quo fit, ut nemo non dulci quodam divinae charitatis igne incensus in Salvatoris suavissimos rapiat amplexus.

Ecce uberrimos fructus scripturae, utilitatem longe excellentiorem, quam quod forte illud esset demonstrationis dogmaticae praesidium, ecce destinationem S. codici multo magis congruentem ac naturalem, effusam scripturarum consolationem! Haec

salus, hic usus, hi fontes perennes sacris litteris insunt. Unde quo plus sunt haustae, plus sitiuntur aquae curandarum animarum salutares. Tali consilio unanimia veterum testimonia pandunt primi pili fidelium, legerunt, conservarunt, atque sub vitae discrimine sacra volumina futuris sodalibus transmiserunt. Ut primum haereses exortae sunt, luculentissimo judicio docuerunt ecclesiae antistites *Ignatius* *) *Theophilus Antiochenus*, **) *Irenaeus*, ***) *Tertullianus et Cyprianus* ****) et quotquot sunt vetustissimae ecclesiae lumina, non tam ad scripturae tenorem quam potius ad traditionis apostolicae incorruptibilem continuo vigentem, vivo magistrorum ore perspicuam, praesenti Numine illibate conservatam doctrinam, omnem controversiam examinandam ac decidendam esse. Unde accedit, ut toties sacras synodos cogerent prisci patres, quoties nauci homi-

*) Epist. ad Ephes. c. 17. Smyr. c. 8.

**) Lib. IV. c. 26. n. 2. (Lump. T. III. H. Th.).

***) adv. Haereses l. III. c. 3. 4. 5. IV. c. 26. 33.

****) Tert. de Praescr. c. VI. XX. XXI. XXVI. XXVIII. XXXII. Cyp. Ep. 63. 73. 74.

nes falsa dogmata sparserunt. Pravis de religione opinionibus vigilantissimi pastores sacras interdum litteras imprimis vero et nunquam non, traditam ordinata episcoporum successione, oretenus utique fidem veluti supremam decisionis arbitram. Faciamus igitur, quod nostri fecerunt seniores, adeamus terminos, quos posuerunt patres! Litera scripta manet, sed occidit genio et proprio judicio indulgentes; spiritus vivificat, quem praesto esse ecclesiae portas inferorum superanti, apostolis et doctoribus pollicentur et Christus et Christi discipuli. Matth. XVI. 16. XXVIII. ult. Eph. IV. 11. I. Cor. XII. 28. Act. XX. Hacce *speciali* Redemptoris nostri *providentia* christiana ecclesia nititur sarta tectaque, quemadmodum universus rerum orbis divino nutu in aevum servatur ac regitur.

Meminerint, quaeso, qui solam scripturam sacram credendi regulam statuunt omnino perspicuam ac undique completam, arcani olim viguisse disciplinam, quam propalare et exteris et tenerioribus fidei alumnis severissime prohibuit usus antiquus. An quisquilias forte vel jocos fovebat laudata

illa secretorum disciplina? an non potius veritates non scriptae nisi in tabulis cordium carnibus, tales nimirum, quae tyronibus non nihil arduae, Judaeis scandalo, gentibus Indibrio esse potuissent, mysteriorum ac sacramentorum formulae ac ritus vivo duntaxat ore propagati fuerunt? Scriptura sacra in omnium manibus; disciplina arcani, credendi agendique multis in rebus regula partim sacerdotibus, partim fidis solum probatisque Christi cultoribus revelata patuit.

Nullum unquam sub Dio exaratum fuisse, arbitror, aut aliquando procudi posse librum tantae claritatis, ut diversi legentium animi germanam ubique scribentis mentem assequantur, nullum integritatis tantae, ut ambigentium et haesitantium scrupuli evidentur, nullum tam pressae limataeque dictionis, ut humani ingenii lubricos superaret anfractus, aut praecideret maleferiatorum argutias. — Leges olim sapientissimas Graecorum Romanorumque respublicae condiderunt lingua vernacula, undique polita, stilo plano ac simplici, quo magis omnes intelligent, quid officii, quid juris singulis competit civibus, Nihilominus quam frequentis-

sime de genuino legum sensu, de justa eorum applicatione et in foro et coram senatu disceptatum fuisse legimus. Eadem fortuna omnium prorsus regum imperiorumque hucusque fastos ac codices mansit, manebitque, dum homines vario sentiendi aguntur affectu, dum haec mortalia gestant. — Quid si libri nobis offerantur, qui non de terrenis negotiis, sed de regni coelestis altissimo commercio disserendum sumpserunt, quorum linquae dudum emortuae, stylus impervius, obsoletus, a nostra cogitandi et dicendi ratione longe remotissimus? Bone Deus! quot et quaenam desuper miscerentur certamina, turpia, tristia, his saltim in terris nunquam terminanda!

Haec quidem humani operis conditio, non item ajunt, divini voluminis esto. — Sacras litteras veritate et perfectione humanis quibusque libris mirum quantum praestare, lubentissime profitemur. At vero an omnes veritatem amplecti, an cuncti sensum multis quidem perspicuum prosequi volunt? an opus divinum humanis versatum subselliis, non saepe humanum sapient sensum? An suae lector opinioni indulgens, non quod

convenit, sed quod voluptas sua coepit, adsererit? Ipse Moyses legis a se scriptae custodes constituit sacerdotes et Levitas, imo vero non custodes tantum sed et interpretes, quippe quorum judicio ab omni Judæorum populo acquiescendum fuit *). Religionis ita constitutae integritatem servavit non liber scriptus, servarunt filii Aaron, restitueruntque collapsum aut nutantem Dei cultum prophetae sibi invicem succedentes. Rem sacram servavit, restituitque, quoties periculum imminuit, non scriptura, pervolvite annales **) sed divina providentia nunc suaviter ducens, nunc fortiter impellens legis doctores a se ordinatos, integritatem fidei patribus revelatae illibatam custodivit usque ad Christum ducem *Dan. IX.* qui legem doctrinam et morte sua adimplendo unam omnium gentium familiam esse voluit, mundans eam lavacro aquae, sibique sacro connubio jungens, lectissimam sponsam, gloriosam ecclesiam, non habentem maęulam aut rugam, sanctam et immaculatam *Eph. V. 22. 27.*

*) Deut. XVII—XVIII. 3. Malac. II. 7.

**) II. Paralip. XXXI. 4.

An vero simile esse existimatis A A!
 coetum tam sanctum, tam amplum, ubique
 terrarum diffundendum, coetum credentium
 in unitate fidei ad usque mundi exitum pe-
 rennantem, qualem Christus supra petram ae-
 dificavit, an non eadem Dei providentia
 regi ac foveri censem ecclesiam tantam at-
 que talem, utpote antiqui foederis synago-
 ga longe praezellentiorum? An forte scri-
 ptura illa petra est, supra quam Christus stru-
 xit ecclesiam, illud inconcussum immotum-
 que fundamentum Apostolorum et Prophe-
 tarum Eph, II.? S. scriptura inquam sine in-
 terprete, sine judice, cui acquiescere tute
 ac prudenter quisque valeat? Scriptura etsi
 sacerrima, humanis tamen vocibus ac ser-
 monibus adornata, non potest non humanis
 obnoxia esse vexationibus i. e. nequit esse
 fundamentum seu *principium absolutum ec-*
clesiae divinitus constitutae, quod vel varii
vario sensu excipiunt; ac unde appellatio
habeat locum ad hominum peritiam vel per-
spicaciam.

Assertionis nostrae testis est omni exce-
 ptione major historia christiana ecclesiae an-

tiqua et recens. Scriptura sacra ipsummet Joannis evangelium non minus Arianis quam Catholicis in pretio fuit; at fides de Christo maxime dispar. Idem contigit, in *Macedonii*, *Nestorii*, *Eutichetis* et *Pelagii* immanibus controversiis. Experientia magistra veritatis praestantissima degeneres recentioris aetatis casus plusquam satis est, in forum ac lucem protulit. Ambabus ulnis s. scripturam amplexus est *Lutherus*, eandem arctissime *Zwinglius*, *Carlstadius*, *Brentius* et *Thomas Munzerus* tenuerunt, *Joan. Calvinus*, *Oecolampadius* et *Beza* totam vitam in sacris litteris explanandis transmiserunt. At enim quam longe fidei professio horum omnium una recedit ab altera, ita quidem, ut colloquiis mutuis reducendae unitatis ergo et frequentissimo epistolarum commercio incassim institutis alter alterum diris devovere religioni duxerit. Atque tali modo hic suum, suum ille palladium portat, suffragante sibi, ut perperam quisque opinatur, sacra scriptura. Proelium triste ac indecorum tam parum cum autoribus extinctum est, ut unacum labentis temporis cursu magis magisque infervescere videretur, ac multis

modis dilatari, non obfirmata quadam mentis pertinacia instigante, ut ex animo reor, non litigandi voluptate, quae suspicio in viros litteris et moribus ornatissimos minime cadit, sed quod componendae litis pacisque inveniendae sacrum vexillum amisissent pugiles, nescirentque, quo pedem figerent firmum. Monuerunt, institerunt posthaec saepiuscule summi principes, antistites ingenui ac eruditissimi, placidae pacis amatores per Christi charitatem obsecrant, per s. codicis tesseram, divortium tandem aliquando tollerent in glorium. Coguntur Marpurgi 1529. Naumburgi 1561. Mempelgardae 1581. Heidelbergae commitia. Oleum toties et operam perdunt.

— De bellis et cruentis persecutionibus seculi XVI. et XVII. nihil dicam *) miror tamen vehementer, tam diversas sententias ex unius ejusdemque scripturae textibus de promi ac perfracte defendi, animis jam dum placatis, potuisse, nisi anguis sub herba lateat mordens passibus non aequis et aditu non aperto accedentes. Hunc anguem monstrum perniciosum recto me nomine ad-

---

*) Matth. Plaffii Hist. theol. Litt. P. II. p. 303.

pellare puto *interpretationem s. scripturae privatam* ceu genio hominum versatili ininxam.

Id simul ac intellexissent reformationis primores, toti erant in libris symbolicis conscribendis et institutionibus christianis, a quibus recedere suorum nemini permiserunt. Tali modo divinae regulae humanum opus non solum aequiparare, verum etiam hoc illi vix non praeferre visi sunt, ringentibus statim et deinceps plurimis, causantibus sentiendi libertatem perinde imminutam vel penitus sublatam esse. — Quidquid sit hoc saltim auxilio introducta recens confessio, longo tempore firmata, propriae societatis ac ecclesiae distinctae nomen meruit, dum demum posteriori aetate displicuit, emunctioris naris doctoribus ut vocant, eodem prope more, quem in catholicis carperent, ss. litteris humanum judicium insuper addere, rem divinam auctoritate humana ponderare ac decernere. Toto coelo aberratis AA. necque eadem necque similis quedam catholicis placuit unquam credendi regula, qua tamdiu majores vestri ducebantur, S. litteris nullatenus adjungere minus

assimilare, minimeque praeponere humana audemus consilia. Nam divina scripturae oracula quoties opus est et expedit, divina mediante autoritate interpretamur, quemadmodum sacrarum paginarum loca haud satis pervulgata per alia dilucidiora evolvere solent legis periti. Viget enim atque perpetuo vigebit, ut saepe dixi penes senatum apostolicum divina fides sancta et immaculata, qualis ipsa Christi sponsa est, traditio scriptura longe clarior praecisiorque longe latius patens, non divinior, sed nec inferior, fidem integrum servante Numine aeternum praesentissimo — II. Cor. III. 2. Joan. XV. XVI.

Redeamus juvat, ad ipsamet. N. T. origines. Quo modo condita Christi ecclesia? — quibus mediis in universo mundo praedicatum evangelium? quo autore? quibus duabus? qua norma centum annis et ultra e cunis suis effloruit, crevit, fortiterque substituit fidelium coetus? Quisnam ignorat SS. litterarum ab initio nihil, diu parum, et ad usque seculi secundi medium libros novi foederis neque cognitos neque collectos fuisse! Quodsi scripturam cognoscendi dogmata principium unicum dixeris, fatendum ti-

bi est, velis, nolis, ecclesiam Christi fundatam esse ubique terrarum disseminatam, seculo amplius servatam absque principio, i. e. *quin ei praesto fuisset ea sine qua non....* Aut forte tunc fluctuavit ecclesia, aut magnam partem ignoravit christiana disciplina? — Vide, ne absurdum proferas! — Si ad apostolos praesentes adellas; respondeo, et post fata Apostolorum diu collectum aut cognitum sacrae scripturae canonem haud fuisse.*⁾ Fuerunt sane, quos posuit Spiritus sanctus regere ecclesiam Dei, Act. XX. ii nimirum qui indigitarent, explanarentque verbum divinum scriptum et non scriptum.

Sacras N. T. paginas attente perlustrantibus in comperto est, unam eandemque doctrinam saepe decies et vices repeti, aliam vix semel et leviter tangi, multa desiderari ad liturgiam necessaria, non nulla memorari pluribus, quorum hodie exiguis vel nullus esse potest usus. Pleraeque divi

*⁾ Wegscheider L. C. §. 36. — Sec. III. et IV. canonem N. T. adfirmat, qualis nunc est, constitutum esse sensim, case et consuetudine magis, quam universo ecclesiarum et theologorum suffragio.

Pauli epistolae in *απηγοτιν* longam, dulcissimam quidem, excurrunt, postquam summam argumenti, quo ad scribendum impelletur Apostolus determinatas solum urbium personarumque circumstantias attinentis perstrinxisset. Reliquae partes eorum testimonio, qui exquisitissima commentaria olim et haud ita pridem ediderunt, de singularibus Christi dictis et prodigiis agunt, praetermissis aut obiter adductis, quae ad eorum scopum non spectabant, ut supra relatum est. Quibus omnibus in unum collectis facile intelligimus, sicuti non uni et alteri, ita necque simul sumptis sacris scriptoribus consilium tribui posse christianaे doctrinae capita scriptis consignandi. *)

Res est aleae et periculi plena, mihi credite amici! fidei sanctissimae principium vocare unum et solum, quod suo pondere

*) Div. Paul. jubebat fidem non legendo sed audiendo addiscere *οὐ γραμματι αλλα πυεματι* II. Cor. III. 6. Quod si scriptura unicus fons, una credendi regula, sine fide essent penae omnes; paucissimis enim licet adire sacramrum paginarum reconditos thesauros v. g. aetati teneriori, conditioni rudium. Non tam parcer quis prospexit servator.

stare, sua luce collustrari nequit. Nolite nocturni luminis principium lunam dicere, nisi enim ad solem redeas, usque opacam perpetuo noctem habebis. Similiter spissas inter tenebras omni vento doctrinae adinstar parvolorum fluctuantium Eph. IV. circumferuntur, qui recte in Christum credendi principium non primum, non genuinum et nativum ambient. Ruat necesse est, tota moles aedificii, cui deest principium seu fundamentum omni ex parte firmum, accuratum, diligenter exploratum. Religio absque fundamento certo, solido et expresso vel potius sensum clare indigitante, simillima est domui in littore collocatae, arundini levi aura conquassatae. — *Hinc illae lacrimae*, quibus mox post initia operis, vestrae maduerunt genae o mitis Melanchton! O Beza sapiens! — Cultui vix introducto omni exspectatione citius ruinam minanti mederi formulis concordiae festinarunt. — At enim vero ex quo librorum symbolorum autoritatem languere suos inter collabi ac deficere indies magis cernebant fidi Christi cultores Bullingerus, Mosheimius Laurentius,

Georg Frider. Seilerus Erlangensis etc. etc.
nihil non timuerunt imminentis interitus antiquam fidem quoad maximam partem radi,
novam substitui, omnigenam sentiendi pate-
fieri libidinem. Vix diem obierunt viri per-
celebres, ac derepente qua data porta erum-
pebant multiplices posterorum defectiones.
Non satis constare opponunt, de librorum
symbolicorum veritate, plura ibidem prae-
cipi nec s. scripturae nec rationi convenien-
*tia. Multis *Socini* arridet religio. Surgunt*
viri loquentes perversa, imo non tam per-
versa, quam nomini christiano prorsus ad-
versantia. Eo insaniae prosiliunt, ut vetus
testamentum fabulis accenseant, deliriis ani-
ibus aut figmentis, Christi miracula fraudi-
bis at piis, S. Pauli *) scripta et acta ver-
sutis Rabbinorum artibus.

Solent equidem recentissimi non nihil
 mitius sentire maximoque in numero habere
 utriusque testamenti complexum, imo a

*) R. Fr. Bardt. *Die neuesten Offenbarungen Gottes.* Riga 1772. Allgm. Biblioth. der neuen-
 sten deutsch. Literat. 1. B. Quedlinburg 1784.
Acta hist. eccl. Vinariae 1790. III. B. 20.
 Th. S. 468.

caevillationibus vindicare, blandaque devo-
tionis specie singula ecclesiae antecedentis
dogmata recitare. Vix aut ne vix quidem
sentiunt lectores, in aliam se regionem molli
colloquio translatos esse; SS. litterarum prae-
cepta quaevis adlaborant decoris ita colori-
bus illinire, ut quam placidissime humanae
rationis lumini quomodocumque imbecilli
obviam veniant! Quo fit, factum proh dolor
jam abunde est, ut s. scriptura humano in-
tellectui postliminio subdita ac praecariis
non raro eruditorum placitis explicata, fidem
olim supernaturalem tacita manu in naturalem
convertant. Laudant baptismatis sanctitatem
ac fructus uberrimos celebrant, queis homi-
nes ad societatem eorum ducerentur, qui
divinis morum legibus delectantur. At peccata
Iustralibus aquis detergi coelestis mysterii
ope, silentio praetereunt. Sacram coenam
optimi magistri memoria, inquiunt, absolvit
et spe remittendorum nostra quidem opera
peccatorum, omne redemptions humanae
negotium idem esse ac salutaris doctrinae
pabulum. Deum in unitate neutiquam in tri-
nitate lubet adorare. Christum Dei filium non

Deum de Deo verum, consubstantialem Patri profitentur, quod S. scriptura non ubique eodem modo loquatur, quodve prudentiae sit id praetermittere, unde cultiores offendit possent. *)

Quae cum ita sint, ut publica passim monumenta, libri pridem editi, annales litterarii, et *Lectiones academicae* testatum faciunt **) nemo inficias ibit, apud eam, quam evangelicam ecclesiam nuncupant, christianam supernaturalis fidei religionem, *hic atque ibi* occidisse, theologiam Chemnitii et Hottingeri, Gerardi et Grotii quoad rei substantiam lenta morte confectam esse, ut solet annosa quercus repetitis ictibus succidi. — En Christi dogma sub tributum, vel si mavis trutinam humani intellectus redactum, theologiam revelatam, quo magis palatui hujus aevi assentiatur, in honestae philoso-

*) De Welte Bibl. Dogm. XX. XXII. comment. de Bapt. origine ejusque usu hodierno. J. Fr. Theod. Zimmermann Göttingen 1815.

**) Littmann Pragm. Gesch. der Theol. und Relig. 1805. Herder christliche Schriften IV. Sammlung. Stäudlin Dogmen Geschichte. Zeitschr. für Litteraturzeitung Oktob. 1816.

phiae scholam immutatam. Necque vim necque injuriam aliquam moderni arbitrantur suis se majoribus intulisse, nec desertionis crimine reos esse. — Quidni cultum propinat a majorum symbolo diversissimum? Nihil non rationi, vix quidpiam fidei tribuant? — Ita plane! *) — Verum enim vero, eodem, quo vestri majores gavisi sunt, jure, eodemque principio credendi utuntur, S. scripturae paginis! Qua facultate olim *Brentius*, *Flaccius Illyricus* praediti Lutheri rigidam opinionem emolliebant, quo jure ab Augustanis Ulmenses et Norimbergenses, a Saxonibus Dani discesserunt, a Genefensibus subinde Armeniani, eodem modo et sibi in theologicis articulis quidpiam licere rati sunt, atque pro sua meliori sententia et hodiernae eruditionis dignitate christiana religionis pulchram coordinare ideam. **)

*) „Das ganze Gebäude der evangelischen positiven Religion ist eigentlich schon zertrümmert und nur weinge haben seinem Wanken und Sturze mit Beilnahme zugesehen.“ Voltmann und Plauff, histor. Darstellung I. B. I. Th. S. 13.

**) Wegscheider aliique l. c.

Aliud, fateor, credunt hi ac illi, quin tam
men plus audeant, quam majorum suorum
ostendunt exempla. Quodsi fas erat cori-
phaeis primas tabulas paululum perpolire,
quisnam prohibeat sequiorem aetatem vel
redire, unde illi egressi sunt, vel ulterius
migrare? Eccur nefas sit viris diuturno scien-
tiarum studio exercitatis christiana theolo-
giae dogmaticae epitomen pro suo genio et
arte, qua possent, in scholarum gratiam
concinnare, missis antiquatis formulis et
librorum symbolicorum decretis, modo illi-
batum et sacrum habeant, quem fidei suae
fontem unicum principiumque esse, omnes
profitentur s. codicem multis in locis sibi
patrocinantem vel saltim non contradicen-
tem?

Quam ob rem non abs merito quempiam
ingemuisse, existimo, superstitiones nonnullas
quaerelas spargi in vulgus, non verae
sed ementitiae pietatis specie nimium credu-
lis illudi ac iniquo ζηλω, δν κατ' επιγνωσιν,
recta et justa sua studia in invidiam vocari
— veterum opinionum commenta delenda
esse novis in omni litterarum genere pro-

„gressibus.“ *) Non fatua est isthaec quae-
rimonia nec injusta; norunt perbene rerum
sacrarum periti, plura in libris symbolicis;
de quibus sermo, contineri, quae ex S.
scripturae locis utut dilucidatis, collatisque
in unum, demonstrari nullo pacto; alia, quae
non omnino, alia quae minus quam oportet,
inde derivari queunt v. gr. de *justifica-*
tione et bonis operibus, de *praedestinatione*
etc. addo de non nullis, quae nobiscum com-
munia servarunt veteres Protestantes. Errant
mea quidem sententia saepius, ut humanum
est errare, recentiores, justo minus sacris
eloquiis tribuendo. — Saepe tamen, si vera
velimus fateri, luce meridiana clarius iudi-
gitant, quaedam a majoribus in concessis
habita fuisse absque idoneo S. scripturae
argumento, quaedam ex notionibus obscu-
ris, studioque litigandi, ex male intellectis
purioris evangelii verbis **). Veniam igitur
si non gratiam vestram merentur viri, qui

*) J. A. L. Wegscheider Inst. th. christ. dogm. Praef. V.

**) J. A. L. Wegscheider Inst. Theol. christ. dogm. §. 155.

theologiae instaurandae sedulam operam nā-
 vant „ad exemplum eorum, qui disciplinam
 „evangelicam vestram introduxerunt, et sa-
 „cram scripturam recte i. e. humana scientia
 „explicandam pro unico doctrinae funda-
 „mento posuerunt“ *).

E p i l o g u s.

Unum cognoscendae fidei christianaē
 vobis est principium viri fratres! et totidem
 ferme mutationes formularum, quot interea
 temporis lustra currebant, quot regiones et
 provinciae, quot academiae et vix non quot
 capita, tot de religione Christi sententiae pro-
 fecto non adiaphorae, etiam atque etiam
 vos obtestor, sententiae mirūm quantum
 inter se discrepantes, de divina substantia,
 de Christi sanctissimi Servatoris nostri per-
 sona, de salute per eum nobis parta, de vera
 indole fidei, de conditione post fata morta-
 lium, de sacramentorum thesauro imcom-
 parabili. Ecce unum quoque catholico coetui
 principium, et una omnium saeculorum na-

---

*) Ibidem, praef. IX.

tionumque pulcherrima fides, ut produnt historia et antiquioris aevi reliquiae. Nam exhibeat, quotusquisque possit, novum aliquando a nobis dogma inventum, vel quae-
piam opinionum commenta ab ecclesia adop-
tata, vel demum oblivione deletum, qui ali-
quando obtinuit, articulum fidei fuisse. Macte amore in veritatem amici! praestat ex fru-
ctibus nosse arborem, ex unitate et antiqui-
tate fidei sinceritatem, unus pastor, unum
ovile, una fides, unum baptismum nostris in-
castris recumbunt. Spirat unitas divinitatem,
discordia autem semina in se continet cor-
ruptionis, et factae aliquando defectionis
manifestissimum indicium. Maximo interea
cordatos quosque gaudio recreat modernae
tempestatis laudatissima summorum in Ger-
mania principum solicitude, ad evangelicam
Christi fidem omnes suos subditos reducendi,
occiduamque religionem sanandi vigilantia.
Boni concedant superi, ut, quod sapienter
auspicantur, felicissimo successu ornetur,
firmeturque fidei divinitus revelatae religio,
quo meliori modo fieri queat, confessione
Augustana, Helvetica, Dordrecena! — si
candidos dignentur audire animos, confes-

sione apostolica, unius sanctae ecclesiae; quam catholicam primores vocabant, cui praeſentissimum perpetuo Numen esse, quo rectius veritatis testimonium et agnoscat, et defendat jugiter, sanctissimum caput nostrum pridie, quam pateretur et quo die in coelos ascendit, sermone usque perspicuo spopondit (Joan XV. XVI. Matth. XXVIII.) quove patrocinante salva stetit mille et octingentis propemodum annis catholica Graecorum, Latinorumque ecclesia. — Dixi.

Scribebam Vindobonae X. Calend. Nov.
MDCCCXVII.

Gregorius Thomas Ziegler

Th. Doct. et Dogm. P. p. d.

20,

105